

ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ІНВЕСТИЦІЙ, ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА (БІЗНЕСУ) В УКРАЇНІ СУБ'ЄКТАМИ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ, ЩО НЕ МАЮТЬ СТАТУС ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

CHARACTERISTICS OF THE SUBJECT COMPOSITION OF THE IMPLEMENTATION OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL MEANS OF PROTECTION OF INVESTMENTS, PRIVATE PROPERTY AND ENTREPRENEURSHIP (BUSINESS) IN UKRAINE BY THE SUBJECTS OF POWER THAT DO NOT HAVE THE STATUS OF PUBLIC AUTHORITIES

Невар І.В., здобувач кафедри адміністративного, кримінального права і процесу

Інституту права ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»

Метою статті є здійснення характеристики суб'єктного складу реалізації адміністративно-правових засобів захисту інвестицій, приватної власності та підприємництва (бізнесу) в Україні суб'єктами владних повноважень, що не мають статус органів державної влади.

До системи суб'єктного складу реалізації адміністративно-правових засобів захисту інвестицій, приватної власності та підприємництва (бізнесу) в Україні віднесено як органи державної влади, так і інших суб'єктів публічного управління, що за своїм змістом не є носієм державної влади. Проаналізовано різноманітні підходи до встановлення змісту категорій «державний орган» та «орган держави». Визначено, що у наукових публікаціях державний орган розуміється як: елемент державного механізму, що характеризується визначеною нормативною структурою, що наділений зобов'язаннями із виконання функцій держави; нормативно визначений орган, діяльність якого спрямовується на виконання завдань здійснення державної та регіональної політик; суб'єкт владних повноважень, що володіє достатнім обсягом засобів управління, реалізація яких дозволяє вирішити поставлені перед сучасною державою задачі та досягти комплексних цілей, що є гарантією задоволення потреб та інтересів населення країни. Визначено, що для системи органів державної влади є характерним їх поділ залежно від змісту повноважень, що ними виконуються. Зроблено висновок про те, що реалізація функцій держави дозволяє ототожнити категорії «органи держави», «державний орган», «орган державного управління». Наголошено, що зміст та обсяг повноважень визначає компетенцію органу державної влади, що є безумовною основоположною складовою його статусу. Визначено, що ефективність реалізації компетенції органу державної влади залежить від дієвості наданих йому форм, засобів та методів впливу на об'єкт управління, що в літературі подекуди називають ще таким терміном, як «інструмент управління».

Ключові слова: відповідальність, механізм, публічно-управлінські правовідносини, принципи, пропорційність, структура.

The purpose of the article is to characterize the subject composition of the implementation of administrative and legal means of protection of investments, private property and entrepreneurship (business) in Ukraine by subjects of power that do not have the status of state authorities. The system of subject composition of the implementation of administrative and legal means of protection of investments, private property and entrepreneurship (business) in Ukraine includes both state authorities and other subjects of public administration, which by their content are not the bearer of state power. Various approaches to establishing the content of the categories «state body» and «state body» have been analyzed. It was determined that in scientific publications, a state body is understood as: an element of the state mechanism, characterized by a defined regulatory structure, which is endowed with obligations to perform the functions of the state; a normatively defined body whose activity is aimed at fulfilling the tasks of implementing state and regional policies; a subject of power, possessing a sufficient amount of management tools, the implementation of which allows solving the tasks set before the modern state and achieving complex goals, which is a guarantee of meeting the needs and interests of the country's population. It was determined that the system of state authorities is characterized by their division depending on the content of the powers exercised by them. It was concluded that the implementation of the functions of the state allows identifying the categories «state bodies», «state body», «state administration body». It is emphasized that the content and scope of powers determine the competence of the state authority, which is an unconditional fundamental component of its status. It was determined that the effectiveness of the implementation of the competence of the state authority depends on the effectiveness of the forms, means and methods of influencing the object of management provided to it, which in the literature is sometimes called the term «management tool».

Key words: responsibility, mechanism, public-management legal relations, principles, proportionality, structure.

Постановка проблеми. До системи суб'єктного складу реалізації адміністративно-правових засобів захисту інвестицій, приватної власності та підприємництва (бізнесу) в Україні необхідно віднести як органи державної влади, так і інших суб'єктів публічного управління, що за своїм змістом не є носієм державної влади. Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI встановлено, що добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів є громадським об'єднанням, що може функціонувати у формі громадської організації як громадського об'єднання, засновниками якого є членами (учасниками) якого є фізичні особи чи громадської спілки як громадського об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи [1].

Ступінь наукової розробки. В наукових публікаціях висвітлюються різноманітні підходи до встанов-

лення змісту категорій «державний орган» та «орган держави». Питання дослідження суб'єктного складу реалізації адміністративно-правових засобів захисту інвестицій, приватної власності та підприємництва (бізнесу) в Україні вимагає звернення уваги на публікації таких вчених, як: В.Б. Авер'янов, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, В.Т. Білоус, М.Ю. Віхляев, Ю.А. Волкова, І.П. Голосніченко, Я.В. Греца, О.О. Губанов, О.Ю. Дрозд, О.Ю. Дубинський, В.Л. Зьолка, Р.В. Ігонін, Р.А. Каложний, Т.О. Карабін, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюк, В.І. Курило, А.М. Кучук, Я.В. Лазур, Т.О. Мацелик, Н.Р. Нижник, Д.В. Приймаченко, М.В. Сідак, А.О. Собакар, В.К. Шкарупа та інших.

Метою статті є здійснення характеристики суб'єктного складу реалізації адміністративно-правових засобів захисту інвестицій, приватної власності та підприємництва (бізнесу) в Україні, що не мають статус органів державної влади.

Виклад основного матеріалу. До характерних особливостей адміністративно-правового статусу громадського об'єднання як учасника механізму захисту інвес-

тицій, власності та розвитку підприємництва, необхідно віднести: добровільність взаємодії та співробітництва; рівність реалізації учасників об'єднання; свобода самоврядування в межах об'єднання; постійність та тривалість взаємодії [1].

В якості прикладу громадського об'єднання у сфері захисту права власності, розвитку інвестування та підприємництва варто навести таке об'єднання, як Український союз промисловців та підприємців [2]. Відповідно до Статуту Українського союзу промисловців і підприємців встановлено, що дане об'єднання є всеукраїнською громадською неприбутковою організацією, яка об'єднує на основі спільних інтересів на засадах добровільності та рівноправності громадян України, іноземців та осіб без громадянства, у тому числі суб'єктів підприємницької діяльності, трудові колективи підприємств, установ та організацій, їх об'єднання та громадські організації. Спрямування діяльності УСПП визначається необхідністю вирішення таких задач, як: розбудова УСПП як лідера громадського підприємницького руху в Україні; вплив на економічне та соціальне життя в Україні; усунення перешкод підприємницькій діяльності, мінімізація ризиків, пов'язаних з підприємництвом та забезпечення отримання сталого прибутку; формування глибоких та зрозумілих нормативно-правових засад підприємництва на основі поваги честі та гідності кожного громадянина України з боку держави та її органів; формування позитивного сприйняття підприємництва суспільством; сприяння реалізації державної політики у сферах податкових та митних відносин, аграрних питань та продовольства; фінансів та юстиції; екології та природних ресурсів; економічного розвитку і торгівлі; енергетики та вугільної промисловості; інфраструктури, регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства; регулювання внутрішніх та закордонних справ України; оборони; соціальної політики, культури, освіти, науки, спорту, охорони здоров'я; сприяння запровадженню економічно обґрунтованих цін і тарифів у енергетичній, транспортній, комунальній та інших сферах економіки України; надання допомоги членам УСПП з питань якості та конкурентоздатності їх продукції; підвищення рівня безпеки підприємницької діяльності в Україні; створення інформаційних баз та сприяння доступу членів УСПП до вже існуючих; запобігання та вирішення суперечок між членами УСПП; сприяння збереженню цілісності майна та корпоративних структур членів УСПП; співпраця з міжнародними організаціями та іноземними об'єднаннями громадян, мета та завдання яких є тотожними меті та завданням УСПП; сприяння розвитку підприємництва, в тому числі середнього та малого, посилення їх конкурентоспроможності на міжнародних ринках [2; 3].

До кола повноважень відповідно до Статуту УСПП відносяться дії, пов'язані із: координацією дій членів УСПП, регіональних відділень та представництв, вжиттям заходів щодо виконання зобов'язань, взятих ними на себе відповідно до цього Статуту; реалізацією представницької функції промисловців і підприємців через доведення узгодженої позиції членів УСПП до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, та здійснює співробітництво з органами державної влади та місцевого самоврядування через участь у колегіях та громадських радах, робочих групах, експертних радах, міжвідомчих комісіях тощо, які утворюються для реалізації функцій відповідних органів, а також у інших формах, що не суперечать чинному законодавству України; проведенням інформаційних та організаційних заходів, спрямованих на розповсюдження інформації про УСПП, його мету та статутні завдання, поширення найкращого підприємницького досвіду та сприяння розвитку підприємства в Україні; інформуванням своїх членів про заходи та ініціативи УСПП, інших об'єднань громадських орга-

нізацій та суб'єктів підприємницької діяльності; - розробкою стратегії і тактики розвитку підприємницького руху в Україні; сприяння формуванню недержавної системи безпеки підприємницької діяльності; наданням активної підтримки інноваційним проектам; розробкою та супроводженням проектів нормативно-правових актів, що стосуються підприємництва в Україні; проведенням громадської експертизи проектів нормативно-правових актів, що розроблені сторонніми підприємствами, установами та організаціями, а також органами державної влади; впливом на формування системи освіти України відповідно до попиту підприємств для формування кадрового резерву і підвищення конкурентоздатності української економіки; сприянням активізації транскордонного співробітництва; сприянням розширенню міжнародних зв'язків членів УСПП; наданням безоплатних консультацій та допомоги з економічних та правових питань; створенням умов членам УСПП для участі в роботі бізнес-форумів, конференцій, національних економічних програмах і проєктах; сприянням членам УСПП в пошуку комерційних партнерів; здійсненням надання консультативної, організаційної, матеріальної підтримки іншим громадським організаціям; сприянням запровадженню та реалізації стандартів соціально відповідального бізнесу; проведенням для членів УСПП круглі столи, семінари, виставки презентації, конференції, форуми, симпозиуми, колоквиуми, які пропагують принципи та ідеї, для захисту яких було створено УСПП, та які тісно пов'язані з його основною діяльністю, за нижчими від звичайних або регульованими державою цінами таких послуг; регулярним інформуванням членів УСПП про свою діяльність; створенням підприємства, установи, організації відповідно до чинного законодавства України для реалізації мети та виконання статутних завдань УСПП; поширенням серед своїх членів знання з питань управління якістю, досконалості та конкурентоспроможності [2].

За ініціативи УСПП в умовах воєнного стану було створено Антикризовий штаб стійкості економіки, до роботи якого доєдналися представники уряду, Офісу Президента, Верховної Ради, низки територіальних громад, податківці, провідні галузеві асоціації, профспілки, експертні установи, склад якого кількісно нараховує більше, ніж 100 постійних учасників. Антикризовий штаб напряму сприяв закладенню в бюджет коштів на фінансування оновлення вагонів Укрзалізниці, а також став майданчиком для робочих зустрічей аграріїв, представників Мінінфраструктури, Укрзалізниці, прикордонників тощо – з питань розширення наземних пунктів пропуску на західному кордоні для потреб українського експорту [4]. Антикризовий штаб став співорганізатором слухань в парламентському Комітеті з питань економічного розвитку щодо Плану відновлення України, надав пропозиції до проєкту рішення РНБОУ «Стійкість економіки в умовах воєнного стану» [4].

До системи суб'єктів публічного управління та адміністрування із захисту інвестицій, права власності та розвитку підприємства відноситься ряд неприбуткових самоврядних організацій, серед яких важливе значення мають торгово-промислові палати. Відповідно до Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» від 2 грудня 1997 р. № 671/97-ВР [5] встановлюється, що торгово-промислова палата є недержавною неприбутковою самоврядною організацією, яка об'єднує юридичних осіб, які створені і діють відповідно до законодавства України, та громадян України, зареєстрованих як підприємці, та їх об'єднання. Дія зазначеного закону не поширюється на членів торгово-промислової палати у разі здійснення діяльності, не пов'язаної з членством у торгово-промисловій палаті [5].

Відповідно до ст. 3 Закону України від 2 грудня 1997 р. № 671/97-ВР до завдань торгово-промислових палат від-

носяться: сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, експорту українських товарів і послуг, подання практичної допомоги підприємцям у проведенні торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках, освоєнні нових форм співробітництва; представлення інтересів членів палати з питань господарської діяльності як в Україні, так і за її межами; організація взаємодії між суб'єктами підприємницької діяльності, координація їх взаємовідносин з державою в особі її органів; участь в організації в Україні та за кордоном професійного навчання і стажування фахівців - громадян України з питань підприємництва, розвитку конкуренції, а також у розробленні та реалізації державних і міждержавних програм у цій галузі; надання довідково-інформаційних послуг, основних відомостей, що не є комерційною таємницею, про діяльність українських підприємств і підприємств зарубіжних країн згідно з національним законодавством, сприяння поширенню, зокрема через медіа, знань про економіку і науково-технічні досягнення, законодавство, звичаї та правила торгівлі в Україні і зарубіжних країнах, можливості зовнішньоекономічного співробітництва українських підприємств; сприяння в організації інфраструктури інформаційного обслуговування підприємництва; надання послуг для здійснення комерційної діяльності іноземним фірмам та організаціям; встановлення і розвиток зв'язків з іноземними підприємцями, а також організаціями, що об'єднують або представляють їх, участь у роботі міжнародних неурядових організацій та інших спільних організацій; сприяння розвитку торгових та інших чесних звичаїв у підприємницькій діяльності, участь у розробленні правил професійної етики у конкуренції для різних сфер підприємницької діяльності, галузей економіки, спілок та об'єднань підприємців; виконання інших завдань, передбачених її статутом [6]. В якості прикладу діяльності торгово-промислової палати із розвитку підприємництва можна навести запровадження Київською торгово-промисловою палатою програми «Столичний стандарт якості», що функціонально спрямовується на стимулювання виробництва, підвищення конкурентоспроможності української продукції послуг і та їх збуту. Задачі програми «Столичний стандарт якості»: стимулювання виробництва, підвищення конкурентоспроможності української продукції та послуг, сприяння розширенню ринків збуту; виявлення високоякісних вітчизняних товарів і послуг на підставі незалежної і всебічної оцінки їх споживчих властивостей та просування їх на ринок; постійне інформування споживачів про товари та послуги дипломантів програми. Задля забезпечення розвитку підприємництва та підвищенню залучення інвестицій в Україні торгово-промислової палати видають сертифікати визначення продукції власного виробництва підприємств з іноземними інвестиціями та інші документи, пов'язані із здійсненням зовнішньоекономічної діяльності; повноважень виступати гарантуючою організацією, що видає в Україні книжки. Київською торгово-промисловою палатою надаються : сертифікат вільної торгівлі; сертифікати походження товару при експорті товару в усі країни світу; сертифікати походження товару форми У-1 при переміщенні товару в межах митної території України; сертифікати походження послуг, які надаються українськими підприємствами; експертні висновки про походження товару по письмових запитах замовника; експертні висновки при визначенні вітчизняного товаровиробника; «замінні» сертифікати походження, що підтверджують походження товарів з інших країн [7].

До системи захисту прав підприємців та врегулювання спорів між суб'єктами господарювання є діяльність арбітражу. Наприклад, таким органом є Морська арбітражна комісія, що діє на підставі статуту та в межах Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 р. № 4002-ХІІ [8].

Отже, функціонально торгово-промисловою палатою України як орган публічного управління та адміністрування, що сприяє забезпеченню конкурентоздатного та конкурентноспроможного середовища, що має гарантувати як залучення інвестиційних фінансових ресурсів, так і захист інтересів приватних власників у їх взаємодії з органами державної влади.

До системи суб'єктів публічного адміністрування із захисту права приватної власності, інвестицій та розвитку підприємництва відносяться також товарні біржі. Діяльність товарних бірж регулюється згідно із Законом України «Про товарні біржі» від 10 грудня 1991 р. № 1956-ХІІ [9].

Згідно із ст. 1 Закону України «Про товарні біржі» товарна біржа є організацією, що об'єднує юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність, і має за мету надання послуг в укладенні біржових угод, виявлення товарних цін, попиту і пропозицій на товари, вивчення, упорядкування і полегшення товарообігу і пов'язаних з ним торговельних операцій. Товарна біржа діє на основі самоврядування, господарської самостійності, є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, власні поточні та вкладні (депозитні) рахунки в банках та може мати печатки [9].

Метою діяльності товарних бірж є об'єднання юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність, для вирішення таких завдань, як надання послуг в укладенні біржових угод, виявлення товарних цін, попиту і пропозицій на товари, вивчення, упорядкування і полегшення товарообігу і пов'язаних з ним торговельних операцій [9].

До органів публічного управління у сфері захисту власності та підприємництва Указом Президента України від 13 серпня 2014 р. № 644/2014 було створено Національну раду реформ, яка є спеціальним консультативно-дорадчим органом при Президентові України з питань стратегічного планування, узгодження позицій щодо впровадження в Україні єдиної державної політики реформ та їх реалізації. Метою діяльності Національної ради реформ є забезпечення впровадження єдиної, узгодженої державної політики реформ в Україні, налагодження ефективного механізму взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства в процесі здійснення реформ із залученням до співпраці з цих питань міжнародної спільноти, впровадження системного підходу до стратегічного планування, узгодження позицій та моніторингу реалізації реформ щодо забезпечення сталого розвитку України як передумови зростання добробуту її населення, досягнення європейських стандартів забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина. Основними завданнями Національної ради реформ є: визначення напрямів та пріоритетів реформ, спрямованих на впровадження Стратегії сталого розвитку України, реалізацію національних інтересів та захист конституційних прав і свобод людини і громадянина, вироблення єдиної, узгодженої державної політики, напрацювання стратегії та механізмів впровадження реформ; забезпечення досягнення консенсусу у питаннях впровадження реформ між Президентом України, органами державної влади та громадянським суспільством; сприяння скоординованій реалізації реформ, забезпечення моніторингу ефективності їх реалізації; узгодження позицій щодо ресурсної підтримки процесів розроблення і впровадження реформ; визначення пріоритетів нормативного та розпорядчого забезпечення практичної реалізації реформ; розгляд пропозицій щодо планування реформ [10].

Головою Національної ради реформ є Президент України. До складу Національної ради реформ входять: Голова Верховної Ради України (за згодою), Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України та інші члени Кабінету Міністрів України, які очолюють міністерства, - за погодженням із Прем'єр-

міністром України, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, Керівник Офісу Президента України, голова Виконавчого комітету реформ та його заступник, а також за згодою: Голова Національного банку України, голови комітетів Верховної Ради України, чотири представники від громадських об'єднань. Склад Національної ради реформ формується з числа членів, які беруть участь в її роботі з усіх питань, та членів, які запрошуються для розгляду окремих питань. Персональний склад Національної ради реформ затверджує Президент України [10].

До альтернативних органів публічного адміністрування відноситься Національна інвестиційна рада, яка є одним із консультативно-дорадчих органів при Президенті України, положення про яку було затверджене Указом Президента України від 29 серпня 2016 року № 365/2016. Основними завданнями Національної інвестиційної ради є розроблення пропозицій щодо стимулювання та розвитку інвестиційної діяльності в Україні, формування привабливого інвестиційного іміджу України, у тому числі з урахуванням найкращої міжнародної практики; сприяння формуванню основних напрямів державної політики щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні; напрацювання пропозицій щодо стратегічних напрямів розвитку інвестиційного потенціалу України, стимулювання іноземних та національних інвестицій в розвиток економіки держави; вивчення ініціатив та потенційних пропозицій щодо інвестиційних проектів, а також практики взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності з державними органами; аналіз та узагальнення проблем, які перешкоджають інвестуванню в економіку України, підготовка пропозицій щодо шляхів їх вирішення, зокрема щодо заходів зі сприяння захисту прав інвесторів; участь в опрацюванні проектів актів законодавства з питань інвестиційної

діяльності [10]. Відповідно до п. 4 Національна інвестиційна рада для здійснення покладених на неї завдань має право: одержувати в установленому порядку від міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій усіх форм власності необхідні інформацію, документи і матеріали; утворювати дорадчі, експертні комітети та комісії, інші робочі органи, зокрема для підготовки пропозицій до розгляду Радою, інформаційного, аналітичного, експертного забезпечення діяльності Ради, визначати порядок роботи таких органів, запрошувати представників таких органів до участі у засіданнях Ради з правом дорадчого голосу; залучати в установленому порядку до участі в роботі Ради працівників міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади України, підприємств, установ і організацій, а також іноземних фахівців; запрошувати на засідання Ради керівників міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, державних колегіальних органів, представників інших державних органів та органів місцевого самоврядування і залучати їх до обговорення окремих питань [10].

Висновки. Необхідно підкреслити, що органи недержавного управління та їх діяльність характеризується рекомендаційним впливом на сферу інвестицій, захисту права власності та розвитку підприємництва, що спрямовується передусім на стимулювання позитивного регулювання економічних правовідносин в країні.

Таким чином, система суб'єктного складу реалізації адміністративно-правових засобів захисту інвестицій, приватної власності та підприємництва (бізнесу) в Україні складається з органів державної влади та з суб'єктів недержавного впливу, що виконують функції позитивної регуляції економічного розвитку країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
2. Статут Всеукраїнської громадської організації «Український союз промисловців і підприємців». URL: <https://uspp.ua/pro-uspp/oficijno/statut>
3. Лєгеца Є.О., Лєгеца Ю.О. Напрями вдосконалення законодавства України в частині адміністративно-правового забезпечення реалізації економічної функції держави Напрями вдосконалення законодавства України в частині адміністративно-правового забезпечення реалізації економічної функції держави. *ScienceRise : Juridical Science*. 2019. Volume 2 (8). С.28-33
4. Антикризовий штаб стійкості в умовах воєнного стану. URL: <https://uspp.ua/inicijativi/antykryzovyi-shtab-stiikosti-biznesu-v-umovakh-voiennoho-stanu>
5. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 2 грудня 1997 р. № 671/97-ВР <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text>
6. "Столичний стандарт якості". Про програму. URL: <https://kiev-chamber.org.ua/uk/110/156.html>
7. Відділ сертифікації походження товарів. Київська торгово-промислова палата. URL: <https://kiev-chamber.org.ua/uk/66/>
8. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>
9. Про товарні біржі: Закон України від 10 грудня 1991 року № 1956-XII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12#Text>
10. Питання Національної ради реформ і Виконавчого комітету реформ : Указ Президента України від 13.08.2014 р. № 644/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644/2014#Text>